

DE CONIFEREN achter het huis waarin ik ben blijven wonen, vormen een duister vierkant. De Californische cipressen belletten het zonlicht grond te raken. De bomen zien er niet Amerikaans uit en niet als cipressen, ze etaleren de elegantie van een Italiaans landschap noch het lome van de heuvels boven L.A. of het binnenland in Maine.

Ik kan het weten, want ik ben er geweest. De hele wereld heb ik gezien: overal schuilen er rotsen in het zand, soms aan de oppervlakte, soms dieper. Graniet woekert over de aarde. Steen heerst.

Welbeschouwd zeiden mijn reizen me niet veel. Het is een wetmatigheid waaraan niet valt te ontsnappen. Elke reiziger gaat op zoek naar nieuwe horizonten in een poging zijn vertrouwde omgeving achter zich te laten en vooral ook zijn vertrouwde zelf, maar Hollanders zitten overal. Overal ook kom je Duitsers tegen en op elk televisiescherm in elke hotelkamer ter wereld spreken hoofden in kaders over handelsoverschotten en importtarieven. Overal raken telefoonladers zoek achter een nachtkastje of onder kussens. Overal lopen mensen rond met te grote koffiebekers waarop hun naam fout staat geschreven en overal bezetten bedelaars de meest begeerde winkelstraten. Elk land heeft zijn eigen zigeuners: Mexicanen, Filipijnen, verrimpelde, tandeloze Bulgaren.

Op elke godverlaten plek begint een nieuwe dag hoopvol met honger en goede voornemens, om uit te lopen op tristesse en dorst.

En dus breng ik mijn dagen scharrelend door in een huis dat even donker is en overwoekerd met meubelen en rommel als het sinister stukje grond met het bos erachter, waar de bomen hun takken laag laten hangen, helemaal tot aan de grond.

Ik kan onmogelijk het exacte moment achterhalen waarop ik veranderde, het moet geleidelijk zijn gebeurd. Mijn karakter is geëvolueerd in hetzelfde tempo waarmee de vlekken, eerst klein als stippen, later groter en meer zichtbaar, zich verspreidden over mijn huid die elke dag minder strak om mijn botten spant.

Onzichtbaar veranderde ik van een dagdier dat zonlicht nodig heeft om te eten en zich voort te planten, in een beest dat leeft bij de gratie van al wat donker is en verborgen.

En ik lees kranten en ik sla romans open en ik snij brood en ik tel mijn geld en ik lig op bed en ik geef eten aan de katten en ik zit aan tafel en mijn vingertoppen volgen de nerven van het blad en ik staar uit het raam en naar mijn telefoon en naar de wolken en ik zie hoe het donker wordt tot de coniferen verdampen in alweer een volgende nacht en ik trek een fles open en ik trek een fles open en ik trek een fles open...

HET POMPEUZE begin van wijsheid is zelfkennis en altijd vangt zelfkennis aan met een zelfbeeld; het haastige kijken als voorafname van het doorgronden. Het doorgaans te rooskleurige oordeel dat we over onszelf vellen, wordt in hoge mate beïnvloed door de inschattingen die we maken van hoe anderen over ons oordelen.

Mensen zijn voor elkaar rondlopende spiegels.

De theorie van de ‘looking-glass self’, geplukt uit de openingspagina’s van een beginnerscursus sociologie, veel meer hield ik niet over aan mijn jaren aan de universiteit. Het is weinig, toegegeven, maar voor mij is het voldoende.

Ik denk dat mijn burens me beschouwen als een normale buurman en dat helpt mij om mezelf normaal te vinden. Gezond. Althans, zo kijken ze naar me en zo zie ik mezelf door hun ogen als we elkaar op straat tegenkomen en een praatje maken.

‘En? Druk gehad? Ik heb je al lang niet meer gezien.’

‘Ja, nogal. Ik had een deadline waar ik tegen aanschurkte, maar ik heb hem gehaald. De komende dagen wordt het hopelijk een beetje rustiger.’

En ze knikken vriendelijk. Kijken naar de grond. Bewonderen de noeste werker.

Of de opdrachtgevers die me bellen, ze klinken oprecht en vriendelijk maar tegelijk professioneel-afstandelijk, zoals een opdrachtgever verondersteld wordt te klinken als hij belt naar een freelancer die doorlopend om werk verlegen zit.

En de winkeldames in de supermarkt, ze knikken mij niet anders toe dan hun andere trouwe klanten. Elke dag vragen ze als beginnende actrices met een overdaad aan intonatie of ik een spaarkaart heb en elke dag proberen ze onverstoord te kijken als ik ontkennend antwoord en eraan toevoeg geen interesse te hebben in een eventuele aanschaf.

Voor wie erin gelooft, biedt de looking-glass self troost en bescherming. Bij mensen die mij normaal schijnen te vinden, vind ook ik mezelf normaal.

Ik word rustig van de banale gesprekken met mensen die me niet kennen, ze hebben een kalmerend effect op mij. Andere rust vind ik binnen, daar hoef ik de straat niet voor op. Ik praat tegen mezelf, al mijn hele leven. Hardop in de tweede persoon enkelvoud. Het is een gewoonte die maakt dat ik voor mezelf een spiegel word.

Ik hoor mezelf beschreven in de woorden die ik geruststellend fluister, goedkoper kan therapie onmogelijk zijn.

‘Even koffie zetten. Een goeie espresso, heb je verdiend.’

En dan zet ik een espresso en drink ik op m’n eigen gezondheid.

‘Even gaan zitten. Pauze.’

En ik neem plaats. Ik schuif een Grand Prix onder mijn billen, een originele Jacobsen bouwjaar 1958 en anker m’n benen op de grond.

Het grootste deel van de dag ben ik buikspreker en pop tegelijk. Soms neemt de pop het initiatief en volgt het commentaar van de buikspreker in de vorm van korte, gebiedende scenarioaanwijzingen.

‘Bekijk die tuin, hoe mooi het grijs van de bomen afsteekt tegen de achtergrond. Binnen een halfuur zie je ze niet meer staan. Dan is alles één groot zwart vlak.’

Op andere momenten geeft de poppenspeler aansporingen en volgt de pop. Ze vormen één ondeelbaar geheel, de volgorde maakt niet uit. Het is mijn vertrouwde stem die kalmeert en het is de afstand die in de aanspreking zit ingebouwd die objectiveert.

Wedden dat er experimenten over werden uitgevoerd en dat die uitvoerig beschreven staan in een oud nummer van *Nature of Science*?

Ach wat, elke verteller spreekt tegen zichzelf, over zichzelf. De slaperige forenzen in de tram, de autobestuurders die werkloos in de file staan. Ze horen allen stemmen, in het beste geval die van zichzelf. Iedereen praat tegen zichzelf om z’n gedrag te rechtvaardigen. Om zichzelf voor te houden dat hij goed bezig is, met de auto op weg naar het werk. Het is normaal om hier in de file te staan. Kijk, we staan stil en de zon brandt meedogenloos door de lens van de voorruit op onze armen. Wij staan stil en de wereld maar draaien.

De vaststelling dat je je nieuwe auto, een merk waarin je nooit eerder reed, opeens veel vaker ziet opduiken in diezelfde file, terwijl je vroeger dat model zelfs niet kende, spreekt ook uit dat idee een soort looking-glass self?

‘Deze auto, dit stuur waar ik achter zit – dit is allemaal normaal. Hij komt vaak voor. Hij rijdt vlot. Dit is hoe succes eruitziet. Deze Jaguar is succes.’

Eerder reed ik altijd in een Fiat. Ik leerde rijden in een Uno, een auto opgetrokken uit blik met meer roestplekken dan goed voor hem was. Als ik bruusk remde, moest ik oppassen niet met mijn voet door de vloer te schieten. Na enkele jaren schakelde ik over op een tweedehands Punto die me uitstekend van pas kwam in de buitenwijk waar ik toen woonde, de smalle straatjes vol wendbaar verkeer. Volwassen werd ik in een slanke Stylo. Al die tijd hield ik mezelf hardop voor dat ik fan was van het sierlijke Italiaanse design.

Tot ik mijn versleten Stylo van de hand deed en er vierendertig euro en enkele centen voor kreeg, netjes betaald per kilo oudijzer. Het deed me niets, het afscheid van de grote liefde waarmee ik half Europa had doorkruist. Het raakte me niet.

Ik verruilde mijn Fiat voor de oude Jaguar van Marianne. Na haar dood wilde niemand van de Van Brechts hem hebben. Ik kreeg hem cadeau, geschonken met een zuinige glimlach

van samengeknepen lippen. Merci voor de bewezen diensten. Merci voor alles wat je voor haar gedaan hebt. Salut en de kost.

En nu waan ik me een Engelse landheer, verbitterd en dronken van heimwee naar al wat er niet meer is, mijn verloren wereld van zachte voorspelbaarheid en soepel vertrouwen.

Als vanzelf word ik met elke kilometer die ik geruisloos afleg behoudsgezinder. Vanachter het met leer beklede stuur zie ik ze nu doorlopend opduiken. Op snelwegen zowel als in achterafstraatjes. Diep verscholen in ondergrondse parkeergarages en trots blakerend in het gevlekt zonlicht op de schaduwrijke Leien van de stad: mijn nieuwe soortgenoten in donkerblauw, bronsgroen of zelfgenoegzaam parelgrijs.

Het is nog vroeg op de dag, de zon staat hoog aan de hemel, maar ik krijg honger. Ik klap mijn laptop en notitieboekjes dicht. De koelkast is zo goed als leeg. Twee sigaretten later wandel ik de buurtsupermarkt binnen, een plek die ik even goed ken als mijn woonkamer. Ik kan kopen wat ik wil, maar als een paard dat zijn stal ruikt keer ik als vanzelf terug naar steeds dezelfde merken. Nostalgie is een sluipschutter die zelden mist.

En dus wandel ik huiswaarts met kerstomaten en sjalotten. Twee flessen muscadet, pasta, zwarte olijven in blik en ansjovis. Een stokbrood en rode appelen, altijd dezelfde rode appelen.

Thuis drink ik een eerste glas terwijl ik de uien en tomaten snij en een tweede terwijl de ansjovis oplost in de saus. Nummers drie en vier volgen tijdens het eten, de rest droogt op bij het bekijken van de eindeloze nieuwsstroom die Amerikaanse nieuwszenders als MSNBC, CNN, CBS en Fox Business onafgebroken als vette lava over YouTube uitgieten. Ik ben een kenner geworden van de vele actualiteitenshows en praatprogramma's, de inwisselbare plastic decors opgetrokken uit de schreeuwerige kleuren van de Amerikaanse vlag en de geboende presentatoren die als nieuwe auto's glimmen in hun showroom.

Als de avond het veld ruimt voor de nacht en de eerste fragmenten ontbijttelevisie van de Westkust op het internet worden geplaatst, zet ik het geluid af.

De presentatoren dollen met elkaar zonder het gebruikelijke tumult en de camera's blijven dezelfde vloeiende bewegingen maken voor en over de stofvrije desks en salons. Stagiairs blijven dezelfde infobanden vullen die onafgebroken het nieuws van extra nieuws voorzien.

Buiten verlaat een koppel tortels verontwaardigd de onderste takken van de coniferen. Ze zoeken hogere regionen op terwijl de katten patrouilleren op de begane grond.

'Ziet dat daar zitten,' zeggen ze. 'Ziet uzelf daar zitten, met uw flessen en uw laptop. Aan uw tafel, in uw cirkel van licht in het donker dat u omgeeft.'

De scènes uit mijn kindertijd waar ik met het meeste plezier op terugblik, spelen zich af in deze tuin. Hij was van mijn ouders, er stonden amper bomen. Ik ben een jaar of vier en ik loop door het hoge gras. Het is een warme, heldere zomerdag. De zon is net over haar hoogtepunt heen als het begint te regenen. Dikke druppels ploffen bedaard neer, bijna verdampen ze nog voor ze grond raken, zo warm is het. Ik wil naar binnen, dat heb ik zo geleerd. Je mag niet in de regen lopen.

Maar voor mijn oudere zus Marianne ben ik een favoriete pop, ze trekt me naar de rand van onze tuin, we kruipen onder een wilde boerenjasmijn en wachten daar tot de bui overtrekt. Een golf van overmoed walst me tegen de grond. Het opgetogen besef dat gepaard gaat met een openbaring: soms volstaat het om te wachten, om geduld te oefenen. De druppels ploffen neer op het rulle zand waarop we zitten en sneller dan verwacht trekt alles weer open, drogen we weer op.

In een andere, latere herinnering bouw ik een schuilhuis tussen de stammen van de haag die onze tuin scheidt van die van de achterburen. Soms hoor ik zware stemmen waaieren uit hun huis, maar nooit eerder zag ik hen. Ik bouw een

schuilplaats van waaruit ik hen in de gaten kan houden, maar tot mijn grote frustratie blijft resultaat uit. Wat begint als een spel, mondt uit in een eindeloze oefening die mijn kinderlijke standvastigheid zwaar op de proef stelt.

Op een middag val ik in slaap in de haag. Het kruidige aroma van de bomen stijgt naar mijn hoofd, vermengd met de droge warmte van zanderige grond. Ik voel de takken wiegen in de wind, boven mijn hoofd kwetteren vogels, ze vliegen onvermoeibaar heen en weer en alles komt samen.

De geur, de warmte, het gekwetter, behaaglijk als een deken omgeeft het me en ik zink erin weg, het is de eerste keer dat ik buiten in slaap val. Als ik wakker word, is het bijna donker, moeder is doodongerust.

Een leven later woon ik nog steeds in dezelfde naoorlogse buitenwijk met straten vol huizen waarvan de architectuur het vooruitgangsgeloof van de eerste bewoners nog steeds tastbaar maakt. De uniform witte bakstenen en rustieke dakpannen beloften hun lichtgelovige eigenaren maximaal vier kinderen en het soort comfortabele welstand die veiligheid suggereert. Gemak.

Dat gedeeld optimisme wordt in de oorspronkelijke bouwplannen duidelijk veruitwendigd in enkele duurzame architecturale ingrepen. Omdat iedereen zichzelf immers altijd hetzelfde toewent, gezondheid, een onsterfelijke genenpoel en meer-dan-voldoende geld, volstonden twee typen huizen.

De eerste bewoners konden kiezen tussen een tweewoonst met een dakkapel die de kleinere oppervlakte voorzag van royaal licht, en een vrijstaande woning, maar dan zonder garage.

Hoe lang hield de uniformiteit stand? Hoe lang duurde het eer de eerste durvers hun stempel zetten op de technische tekeningen van dit gelijkheidsbeginsel? Iemand bouwt een garage naast zijn garage, voor de boot. Iemand anders plaatst een plastic pergola tegen de achtermuur en verruimt zijn woonkamer. Een derde huis wil zich onderscheiden en

overschildert zijn witte gevel. Niet in gebroken crème, niet in duifgrijs. Opvallend moet het zijn, waarom geen giftig lichtgroen?

De oorspronkelijke eigenaren van het huis dat nu het mijne is, zien het groot. Op een dag hebben ze eindelijk voldoende gespaard en trekken ze diep in de achtertuin als tuinhuis een volledige miniatuurversie van het huis zelf op, compleet met ramen, een pannendak en een blauwe steen voor de deur. Een pomp zorgt voor watertoevoer, elektriciteit wordt doorgetrokken.

Het tuinhuis biedt onderdak aan talrijke konijnen en kippen, nog tot niet zo lang geleden ging het vooruitgangsgeloof in deze contreien hand in hand met zelfvoorziening.

De vergrote huizen, de extra verdiepingen, uitbouwen en kangoeroewoningen, de opzichtige versiersels van de middenklasse-rococo zorgen voor een toename van bewoners, wat op zijn beurt leidt tot meer auto's en drukker verkeer.

Na een reeks aanrijdingen, waarvan een met dodelijke afloop, ziet het gemeentebestuur zich genoodzaakt de plaatselijke kruispunten van een drempel te voorzien. De drempel op het kruispunt naast het huis van mijn buurman is sindsdien net voldoende verhoogd om autobestuurders te dwingen af te remmen, maar laat ze wel toe om nog met zwier naar links of rechts af te slaan.

Als ik mijn gordijnen 's avonds open laat, dan beschijnen de koplampen van de auto's die de hoogte in schieten, met flukse bewegingen mijn gevel en, dwars door de ramen, de binnenmuren van de benedenkamers aan de straatzijde. Het was die verkeersdrempel die Marianne voor het eerst opnieuw deed spreken van 'ze'.

Ze. Onaangekondigd verschenen *ze*. *Ze* markeerden de dag grijnslachend en *ze* waren niet van plan snel weer weg te gaan.

Telkens wanneer Marianne door een moeilijke periode ging, zocht ze me op om op krachten te komen. Sinds ze te vroeg weduwe was geworden, gebeurde dit vaker dan ooit tevoren. Dan belde ze me 's ochtends om te zeggen dat ze bij een vorig bezoek had gemerkt dat mijn ramen vuil waren of dat mijn zilveren bestek ontsierd werd door doffe plekken. Dat ze diezelfde dag nog zou langskomen om zich erover te ontfermen, iemand moest het doen.

Marianne, mijn zus die rijker was dan de Noordzee diep, kwam zich bij mij uit de naad werken om tot rust te komen.

Huishoudkunde, de natuurwetenschappelijke mix van stoffen, zuren en vetten vermengd met de putlucht van bleekwater, boenwas en natte handdoeken, het stelde haar op haar gemak. Ze keek niet neer op ruwe handpalmen of verrimpelde vingers, haar jonge weduwehandsen werden door geen ringen meer gesierd, op een zware bracelet van solide goud na droeg ze trouwens geen enkel juweel.

Als kind moest ik van onze ouders helpen in de tuin. Het gras maaien, een paar schamele groentebedden wieden, het gras tussen de stenen op de oprit met een bot keukenmesje wegsnijden. Saaie klusjes, die ik zo vaak mogelijk ontliiep. Marianne hielp het huis aan kant te houden. Ze waste, poetste, streek en deed dat alles met een ernst alsof het plichtplegingen waren die bijdroegen aan de grondvesten zelf van ons gezin.

Als ik aan haar denk, dan zie ik haar niet lezend of wandelend, niet vrolijk drinkend of languit liggend in een fauteuil, maar dan schieten me gordijnrails voor de geest, keukenkasten met de deuren wagenwijd open tijdens de lentepoets en rare voorwerpen die schijnbaar recht uit de middeleeuwen stammen, genre tapijtkloppers en plumeaus.

In mijn vrijgezellenversie van ons ouderlijk huis kwam ze tot rust. Hier had ze minder last van ze.

Het was een eerste kille najaarsavond. De hele middag was ze in mijn achtertuin de coniferen te lijf gegaan met een snoeischaar, een hark en een borstel, volstrekt ongeschikt

voor die klus, maar toepasselijker gereedschap had ze in mijn tuinhuis niet gevonden. Ze was van oordeel dat de bomen er *te slordig* bijstonden en een hele miezerige middag lang had ik haar driftig in de weer gezien met de weerbarstige takken, bezweet en rood aangelopen.

In Mariannes wereld bestond er geen verschil tussen binnen en buiten. Het graf van onze ouders blonk door haar toedoen als een marmeren keukenaanrecht. Van de oprit voor haar huis kon je eten en mijn bomen moesten opgeruimd als waren het buitenmaatse inbouwkasten.

Ik kon het allemaal aanzien zonder schuldgevoel.

Zolang ik haar kende – in mijn vroegste herinneringen sneeuwt het en draagt ze me hoog de lucht in waar ik naar de vlokken graai – had Marianne onafgebroken haar poetsmanie gekoesterd. Met de jaren werd haar favoriete bezigheid alleen maar prominenter. Een hele dag kon ze zich verlekkerd buigen over twaalf verzilverde messen en evenveel vorken en lepels. Voor de taartschep die ik nooit gebruikte, volstond een halfuur al lang niet meer.

Haar zilvertas was met ontelbare zalfjes, wax, doekjes, gommen en handdoeken uitgebreider samengesteld dan mijn gereedschapskist. Tijdens haar huishoudelijke sessies liet ik haar ongemoeid. Nu en dan bracht ik haar koffie en de sigaretten die ze daarbij rookte, waren de enige vrije minuten die ze zichzelf gunde. Na zo'n poetsbeurt was ze doodmoe. Dan kookte ik voor haar en bleef ze hangen tot diep in de nacht.

Die avond zaten we in mijn kleine woonkamer tussen het raam in de voorgevel dat uitzicht bood op de straat en de dubbele tuindeur die de coniferen liet zien. Je kon wel merken dat er gewerkt was in de tuin. De braamstruiken onder de bomen leken in omvang verminderd en de laag verdroogde naalden op de grond leek er anders bij te liggen. Egalere, misschien? Ik zei er niets van.

Er stond een laag salontafeltje tussen ons in met een asbak

van Boheems glas waar we om beurten een gestrekte arm naar overhielden om onze sigaretten op af te tikken. We moeten geleken hebben op twee vermoeide reigers aan een waterkant. Ik las de drukproef na van een kort verhaal dat ik had vertaald en Marianne zat bedolven onder de bijlagen van een weekendkrant waar ze afwezig in bladerde.

‘Heb je dat gezien? *Ze* zijn er. Zie je ze?’

Marianne staarde naar de muur achter me, ze wierp me een verbijsterde blik toe en wendde zich opnieuw naar de muur. Ik voelde mijn gezicht tintelen, mijn huid spande zich op terwijl het grootste *déjà vu* van mijn leven als een wolk over ons heen trok. Mijn keel verstrakte, ik verslikte me en kuchte.

Ze keek me aan, eerder triest dan kwaad.

‘Je zal me wel niet geloven. Het is ook niet te geloven, en toch is het zo. Er zijn mannen die me volgen. Het is een bende. Ze doen het al maandenlang. Misschien wel al jaren, maar ik heb het nog niet lang door. Nu heb ik alles door. Ik weet wat ze doen en ik weet ook waarom ze het doen. Wat iedereen ook mag zeggen en denken, het is niet waar.’

Ik zweeg en keek weg, mijn ogen zochten tevergeefs naar weerhaken in het gladde Boheems glas.

‘Toen ik vanmorgen naar de bakker reed, stond er een op straat me aan te staren, ongegeneerd. Waarschijnlijk hoopte hij me zenuwachtig te maken. Hij was opvallend jong, begin twintig nog maar. De anderen zijn altijd ouder. Ze spreken telkens een andere strategie af, zo blijven ze me verrassen en kan ik me onmogelijk voorbereiden. Amateurs zijn het niet. Ik zal wel niet de eerste zijn die ze volgen, wat wil je? Het zijn geen amateurs, in de verste verte niet. Neen, ze weten heel goed waar ze mee bezig zijn.’

Ze praatte meer tegen zichzelf dan tegen mij. Ze ordende haar gedachten die alle kanten leken op te gaan.

‘Soms jagen ze me op, heel Antwerpen door als het moet. Op andere momenten willen ze alleen dat ik hun aanwezigheid voel, dan houden ze zich veel meer op de vlakke. Ik denk

dat ze willen dat ik stop met autorijden. Maar dat niet. Niet mijn auto. Dat nooit!’

Ze trok aan haar sigaret en inhaleerde diep, op de wijze waarop actrices in oude Hollywoodfilms roken. Ze blies de rook niet uit, maar liet hem tijdens het praten ontsnappen, per lettergreep een afgemeten wolkje.

‘Eerlijk? Ze maken me bang. Alleen al door me aan te staren. Probeer je eens in te leven in mijn situatie: overal waar ik kom, staan mannen mij aan te gapen. Ze houden me *con-ti-nu* in de gaten.’

Drie wolkjes op weg naar het plafond.

‘Eerst was er die jongen bij de bakker, vervolgens bij de supermarkt zat er een in zijn auto, vlak naast de ingang. Hij deed alsof hij een krant las. In de winkel waren er drie of vier. Een van hen lachte me uit, recht in mijn gezicht, maar ik ben kalm gebleven en heb terug gestaard tot hij afdroop en toen ik buiten kwam, was die geparkeerde auto weg.’

Er school triomf in haar stem. Ze had een veldslag gewonnen, maar de oorlog zou ze verliezen. Hoe onrustiger zij zat te draaien in haar fauteuil, hoe vermoeider ik wegzonk in de kussens van de mijne.

‘Marianne, waarom vertel je me dit allemaal?’

‘Heb je die lichten niet gezien? Ze schijnen met zaklampen door het raam. Ze willen laten weten dat ze me gevonden hebben. Ik dacht ze te hebben afgeschud, maar ze weten waar ik zit. Vanaf nu zullen ze me altijd volgen als ik op weg ben naar jou. Met die lichten laten ze dat zien.’

De zaklampen werden snel een vertrouwd verschijnsel. Meer nog, het duurde niet lang of ze kregen het statuut van zandloper. Als Marianne ongeduldig in haar stoel begon te schuiven, was de eerste de beste voorbijrijdende auto goed voor schichtige blikken en een haastig afscheid. Een half jaar na die eerste avond, toen ze op een keer mijn brievenbus had afgeschuurd en met lakverf opnieuw kleurde, wees ik haar op

de verkeersdrempel van het nabijgelegen kruispunt.

‘Zie je die liggen? Auto’s die over dat kruispunt rijden en naar links afslaan, schijnen met hun lichten recht op mijn huis, wel tot aan het dak.’

Ze haalde haar schouders op en keek weg. Ze zakte door haar knieën.

Ook wat je niet zag, moest netjes worden gemaakt. Ook de onderkant van een brievenbus moest geschilderd.

Waarom heb ik toen niet ingegrepen? Waarom heb ik geen medische interventie gepland? Ik had haar huisarts in vertrouwen kunnen nemen. Ik had haar kunnen laten overtuigen dat er iets niet pluis was. Dat het niet waar was dat ze door die mannen werd gevolgd. Dat ze het slachtoffer was van haar eigen hoofd en niet van een geheimzinnige bende. Gelet op de staat van angst waarin ze toen verkeerde, was er een schijn van kans dat ze die uitgestoken hand zou grijpen.

Marianne was in die tijd een drenkeling die door de golven van haar paranoia heen en weer werd gedreven.

Er was de eb van haar moed, ze streed met elke vezel in haar tanige lijf tegen de angst, de waanzin die haar in elke passant op straat, in elke man die ze in elke denkbare omstandigheid kon tegenkomen, een bendelid deed vermoeden dat deel uitmaakte van een internationale samenzwering die maar één doel voor ogen had: haar opjagen, haar het leven eerst zuur en vervolgens onmogelijk maken.

Die waanzin kneep haar keel dicht en benam haar elke redelijkheid. Ze was zich toen nog van haar wanen bewust, ze wist dat ze niet mocht toegeven aan het beest dat doorlopend op de loer lag en ze probeerde het echt. Weerstand bieden.

Op haar moedigste momenten trok ze wél de straat op en confronteerde ze haar angsten door elke voorbijganger in de ogen te kijken, met een verbeterd trek om haar mond, kin omhoog en schouders recht.

Ik heb haar zo zien wandelen op de dijk in Oostende: een trotse, ogenschijnlijk zelfverzekerde vrouw die haar onzekerheid en angsten vlekkeloos wist te verbergen achter een scherm van arrogantie, een façade van tempo, trefzekere passen en een gebeitelde, spottende glimlach.

Maar na eb komt vloed.

Zoals getijden alleen maar bij elkaars gratie kunnen bestaan, zo wisselden in Mariannes leven gedurende vele jaren perioden van relatieve rust en veiligheid zich af met diepe dalen die wekenlang konden aanhouden. Dan leek het alsof ze het gevecht definitief verloor.

Van de trotse vrouw schoot dan weinig meer over dan een opgejaagde schim. Haar trenchcoat wapperde om haar vogelverschrikkerslijf, haar haar dof en uit model, haar ogen donker en diep verscholen in hun kassen. Telkens wanneer Marianne door de vloedgolf van haar achtervolgingswaanin werd gegrepen, verloor ze elk houvast. Een onderstroom greep haar dan mee en sleurde haar de diepte in.

Tijdens die perioden trok ze zich terug in de relatief veilige cocon van haar herenhuis in de stad. Daar verschanste ze zich in haar slaapkamer en de aanpalende bibliotheek op de eerste verdieping. Met de zware overgordijnen dicht bande ze elk teken van leven uit de buitenwereld, in het duister kroop ze rond tussen haar bed, de kaptafel en de clubzetels die rond de biljarttafel stonden, gekleed in slechts een pyjama of een peignoir. Lampen op bijzettafeltjes brandden dag en nacht en als ze me belde, was het alsof ze zelf een boei uitgooide naar de drenkeling die ze was.

Als ik kwam aangesneld, trof ik haar verzwakt, gedesoriënteerd, soms ronduit vuil aan in wat nog het meest leek op een nest.

Een bed dat de sporen droeg van een dagenlang verblijf met her en der, op de lakens, op de grond en op de boekenplanken rondslingerend afval, rottende korsten, kranten, vuile kommen soep en lege flessen.

Overall slingerden de restanten rond van het schaarse en eenzijdige eten dat ze in haar nest tot zich nam: chemische dieetsoepen, toast en aanzienlijke hoeveelheden rode port.

Waarom heb ik nooit ingegrepen, nooit echt ingegrepen, telkens wanneer ik haar op die wijze aantrof in haar geïsoleerde kampement? Ik ben in mijn leven gaandeweg van dagmens overgegaan naar nachtdier, ik schreef het al. Het is een vaststelling waar ik niet trots op ben, maar evenmin een waaronder ik gebukt ga. Het is wat het is, er zijn amper zaken waarop een mens zo weinig vat heeft als op het verloop van zijn eigen leven. Je kan kiezen of je trouwt en met wie. Je kan opteren voor één, geen of meerdere kinderen. Je kan kiezen in welk land je je vestigt en voor hoe lang, maar de meedogenloze tijd die je lichaam even hard onder handen neemt als je karakter, die gaat volstrekt autonoom te werk: je staat erbij en je kijkt ernaar.

Als ik jonger was geweest, pakweg in mijn twintiger jaren, dan zou ik geen ogenblik geaarzeld hebben en had ik alles in het werk gesteld om haar te redden. En met redden bedoel ik: de drenkeling die ze bij momenten was, zou ik niet alleen op het droge hebben geholpen, nee, ik zou gepoogd hebben haar daadwerkelijk gezonder te maken. De pieken van haar achtervolgingswaan zou ik niet alleen hebben ondervangen, ik zou de kern van haar paranoia zelf te lijf zijn gegaan. Met de steun van de beste experts en de meest professionele instellingen als het moest. Ik zou alles uit de kast hebben gehaald met een drift die reeds lang niet meer in mijn lijf aanwezig is.

Maar Marianne moest het stellen met het nachtdier dat ik geworden was. Het zocht zijn verwarde en gedesoriënteerde zus op in haar hol en stond haar bij tot ze weer op eigen benen kon staan. Dat volstond. Misschien voelde ik aan dat ze mijn uitgestoken hand nooit ten volle zou grijpen of misschien vermoedde ik dat het een werk van lange adem zou worden, dat eerst het reddingsproces en vervolgens haar genezing vele maanden, misschien jaren zou duren en was ik niet bereid

zo'n grote hap uit mijn leven aan haar te spenderen? Was ik te egoïstisch, te zeer gesteld op mijn zelfgekozen isolement om haar uit het hare te trekken, met eindeloos veel aandacht en tijd?

Vanzelfsprekend.

Ik verzorgde haar zo goed ik kon iedere keer dat ze door een onderstroom werd gegrepen. Ik bleef dan bij haar logeren, ruimde op, kookte voor haar en bracht haar stilletjes weer aan wal. De dag dat de gordijnen opnieuw open mochten, wees uit dat ze stilaan beter werd en als ik erin slaagde haar opnieuw buiten te krijgen voor een eerste, spaarzame wandeling door haar straat, wist ik dat mijn opdracht ten einde liep en dat ze snel opnieuw weer voor zichzelf kon zorgen. Een dag, twee dagen later kon ik haar dan met een gerust gemoed achterlaten en me opnieuw over mijn werk buigen. Als Marianne opnieuw vasteland voelde, dan brak een periode van stabiliteit aan. Rust, voor ons allebei.

Ik geloof niet dat we het vroeger breed hadden. Het geld leek altijd sneller door de ramen te vliegen dan dat het binnenkwam. Noodgedwongen maakte dit mijn ouders creatief. Het werd een manier van leven voor ons, ervoor te zorgen dat alles wat noodzakelijk was probleemloos kon worden betaald en dat we wat al de rest betrof duurzamer werden dan de mensen tussen wie wij woonden, lang voordat die term uitgehold werd door gesubsidieerde stadsboerderijen en gerecyclede waterkaraffen van opgevist kunststof uit oceanen.

Op ons bord lagen altijd beduidend meer aardappelen dan vlees en we aten bewuster, we schenen langer aan tafel te zitten dan onze burens of de gezinnen van vrienden bij wie ik over de vloer kwam. Ik versleet mijn speelgoed minder snel, ik herlas soms zelfs de boeken die ik leende uit de bibliotheek. Mijn fiets leek met me mee te groeien, net als de broeken die eerst vakkundig werden ingenomen en later keer op keer op geheimzinnige wijze de groeispruiten van mijn lichaam bijbeenden.